

Antun Bauer

M U Z E O L O G I J A

Nastupno predavanje za kolegij M u z e o l o g i j e
na Postdiplomskom studiju, održano 13. XII 1966. god.

U mnogome je opravdana i istinita konstatacija da je u historiji muzeja XX stoljeće "stoljeće muzeja". Ako pogledamo na historijski razvoj muzeja vidimo da je u svijetu u prvoj polovini XX stoljeća, unatoč dva strašna rata, kreirano više muzeja nego kroz cijeli period od par stoljeća ranije. Već ova činjenica, zatim intenziviranje rada u muzejima, teoretska i praktička razrada niza problema rada i djelovanje tih ustanova nužno je tražila i teoretske postavke o principima i koncepcijama koji treba da služe kao idejna baza na kojoj će se graditi egzistencija i rad ovih ustanova.

Teorija i problematika muzejskog rada, za koju se u principu uzima termin "Muzeologija", dokazuje svoju egzistenciju u bogatoj i obilnoj produktivnosti publiciranih djela koja svojom naučnom obradom i naučnim tretiranjem muzeoloških problema uklapaju ovu disciplinu u sistem naučnih disciplina.

To dokazuje ne samo postojanje niza muzeoloških instituta, zavoda, kabineta, centra, nego i katedre za muzeologiju, među kojima je u posljednjem deceniju možda najintezivnija i najaktivnija katedra za muzeologiju Sveučilište u Brnu, koja je od 13. XII 1921. godine navršila punih 45 godina svoga djelovanja.

Š T A J E T E M A T I K A M U Z E O L O G I J E

Uvodno bi htio razmotriti što je muzeologija i kakav stav imaju muzejski radnici na muzeologiju kao disciplinu.

Mislim da je preživjelo vrijeme starih muzejskih radnika kojima je muzeologija kao disciplina ili tematika bila suvišna i nepotrebna i jedino termin sekundarnog praktičnog rada u muzejima.

Međutim postoji još uvijek uski konzervativni krug starije generacije muzejskih radnika kojima je muzeologija jedino pojam "metodike i tehnike muzejskog rada".

Za izvjesni krug muzejskih radnika koji su ograničeni na uža područja svoje struke i nauke vezani za područje rada u stručnim muzejima, za te muzejske radnike muzeologija je primijenjena disciplina specijaliziranih muzejskih zbirki odnosno specijaliziranih stručnih muzeja. Dakle muzeologija postoji u principu kao s p e c i j a l i z i r a n a m u z e o l o g i j a primijenjena na prirodoslovne zbirke, arheološke zbirke, galerije, znanstvene zbirke - a o p ć a m u z e o l o g i j a tretira teoriju i metodiku koja objedinjavaju specijaliziranu muzeologiju.

Savremena gledanja na muzeologiju kao samostalnu disciplinu baziraju na specifičnom sadržaju koji nije vezan za sam muzejski predmet kao subjekt nego za određeni aspekt na taj predmet.

Muzeologija kao disciplina polazi od izvorne tačke a to su muzejske zbirke i muzeji kao ustanove i njihov djelokrug, kao što pedagogija polazi od škola, nastave i odgoja kao izvornog i osnovnog područja svoga djelovanja.

Područje muzeologije su muzejske zbirke, muzeji kao ustanove i organizacije specifičnog karaktera, u usporedbi sa ostalim ustanovama i organizacijama. Muzeologija tretira idejnu koncepciju, organizaciju i funkciju i društvenu ulogu i položaj ovih ustanova.

Područje muzeologije je i "sabiranje" originalnih predmeta, djela, dokumenata o razvitku prirode i društva kao i naučna i odgojna funkcija ovih aktivnosti.

Muzeologija proučava šematsku strukturu muzealia, zakona i uvjete po kojima se oni sakupljaju u muzeje kao jedna društvena

potreba, kao i strukturu i sadržaj po kojima se oni u zbirkama izlažu za područja samih disciplina i zajednički doprinose zadacima muzeja.

Muzeologija proučava potrebu i zakonitost po kojima se izgrađuje jedna nacionalna mreža muzejskih ustanova i u svakom muzeju razvija i realizira svoje specijalne zadatke po kojima se prenosi zajednička akcija svih muzeja na istraživanju, sakupljanju, čuvanju i izlaganju i naučnoj i kulturno-prosvjetnoj misiji muzeja.

Muzeologija kod nas nalazi se još u stadiju da se mora sama formulirati i izgraditi i da si nađe objektivno mjesto u sistemu naučnih disciplina. Vjerujemo da će baš ovaj studij muzeologije dati tome i svoj doprinos.

Š T O J E M U Z E J S K I P R E D M E T I Š T O J E M U Z E J

Želio bi razmotriti pitanje šta je muzejski predmet i kako je u muzeološkoj literaturi tretiran.

Pojam savremenog muzeja i savremeni aspekt na karakter muzejskog predmeta kao izvornog i polaznog pojma kojega tretira muzeologija kao disciplina, iskristalizirao se u stvari tek u posljednjih par decenija.

Pojam savremenog muzeja tretira muzejske ustanove kao naučne dokumentacione centre za svoje područje rada i djelovanja, za određenu struku, za određeno vremensko razdoblje, za određeni prostor odnosno lokalitet.

Internacionalna anketa o reformi javnih galerija koju je pariški časopis "Revue" potaknuo dvadesetih godina između dva rata, dala je povoda ne samo za žive pa i žučljive diskusije o muzejima i galerijama, nego je bila i jedan od direktnih povoda za prvi međunarodni kongres muzeologa u Madridu 1934. godine. Ova anketa je odraz snažnih previranja u životu i radu muzeja koji u novim uvjetima i odnosima traže i nove forme i koncepcije rada i djelovanja.

Kongresu u Madridu prethodila je među ostalim i publikacija koja je 1931. godine izdana u Parizu u kojoj su štampani izabrani i najznačajniji prilozi pariške ankete od 41 autora, istaknutih ličnosti i radnika na muzeološkoj problematici Evrope i Amerike, sa istoka i zapada.

Rezimirajući ovu anketu autor uvodnika doslovno predviđa "da je sve to jedna revolucija a ne reforma u muzeologiji".

Ako pogledamo zbivanje u muzejima nakon toga vremena u razdoblju od 1930-1940. godine vidimo velike revolucionarne zahvate u strukturi, organizaciji i postavu muzeja u Evropi. Naročito nagli porast broja muzeja dovodi za sobom i proširenje tematike muzeja. Do tada u glavnom muzeji sa zbirka umjetničkog sadržaja, danas u ukupnom broju muzeja gotovo da se gube jer broj historiskih prirodoslovnih, tehničkih, znanstvenih i specijaliziranih muzeja za razna polja prirode i nauke toliko naglo raste da već time unosi u muzeologiju nove aspekte i nove probleme.

Moramo konstatirati da je ovaj jedan decenij dao muzeologiji daleko više i daleko veći napredak nego puno stoljeća unatrag.

Ako pogledamo muzeološku literaturu posljednjih decenija vidimo da je cijela biblioteka muzeološke literature toliko obogatila tematiku i problematiku rada i djelovanja muzeja i da se danas više nemože niti pretpostaviti mogućnost da se rad jednog muzeja nebi odvijao na bazi već fiksiranih osnovnih koncepcija i već postignutih rezultata i da nebi bio usmjeren na stručnoj muzeološkoj tematici.

U cijeloj pariškoj anketi bio je možda najrevolucionarniji članak Theodora Schmidta, profesora univerziteta u Lenjingradu, koji muzejskom eksponatu osporava karakter "subjekta". Muzejski predmet je o b j e k t s p o z n a j e i jedino kao takav dolazi u muzej kao d o k u m e n a t i jedino po tome dobiva svoju vrijednost. Valorizacija vrijednosti jednog muzejskog predmeta, a naročito eksponata u izložbenom prostoru u kojem je namijenjen posjetiocu, može se kristalizirati jedino iz toga aspekta.

Po Schmidtu muzejski predmet nesmiye se valorizirati kao "djelo stvaralačke snage genija i savršene nadljudske ljepote" nego kao dragocjeni historijski dokumenat.

Ovaj članak je izazvao diskusije o muzejskom predmetu kao dokumentu odnosno kao subjektu i objektu u muzejskoj zbirci, u izložbenom prostoru muzeja, što povlači za sobom i formiranje koncepcije muzeja kao ustanove. Ova tema bila je kroz više od četiri decenije povod za niz rasprava i diskusija pa je i za predstojeći međunarodni simpozij ovo postavljeno kao jedna od osnovnih tema simpozija.

Rezimirajući dosadašnje diskusije o pojmu muzejskog predmeta a time vezano o pojmu muzeja možemo svesti u kratko na ovo:

Dva su stava muzejskih radnika prema muzejskom eksponatu: da li muzejski eksponat ima karakter "s u b j e k t a s p o z n a j e" odnosno "o b j e k t a s p o z n a j e" u izloženoj zbirci muzeja. Muzejski predmet koji nosi karakter "s u b j e k t a" je onaj koji sam po sebi znači jednu vrijednost koju posjetilac treba da uoči ili doživi neposredno u kontaktu sa samim predmetom. To su umjetnička djela, dragocjenosti, predmeti primijenjene umjetnosti, značajni historijski spomenici i predmeti, rariteti i slično. U kontaktu sa tim eksponatom posjetilac treba da uoči i doživi umjetničko djelo, odnosno predmet kao spomenik i njegovu vrednost, odnosno karakterističnu vrijednost toga eksponata koja je sama po sebi tolika vrijednost i ima toliko značenje da je potrebno taj eksponat individualno istaknuti i bez veze i bez uklapanja sa drugim eksponatima u neku zaokruženu cjelinu. Umjetnička vrijednost jedne slike, odnosno jedna umjetnina je sama po sebi dovoljna da se izloži tako, da ona dođe do punog značaja, bez obzira na to, iz koje sredine i vremena potiče. Eksponat nosi karakter apsolutnog subjekta u izloženoj zbirci. Tome subjektu kod izlaganja treba osigurati "životni prostor", i izložiti ga tako da ne bude podređen niti smetan od drugih eksponata, odnosno od samog izložbenog prostora.

Maksimalni domet u izlaganju sa akcentom na eksponatu kao apsolutnom subjektu je način kako je bila izložena prije par godina na izložbi u Tokiju u Japanu slika "Mona Lisa" Leonarda da Vincijsa. U jednoj ogromnoj dvorani bila je izložena Mona Lisa kao jedan jedini eksponat u tom prostoru.

U ovu koncepciju eksponata kao subjekta uklapa se i ekstremni stav konzervativnih muzeologa - rizničara, da u muzej može i smije ući jedino original a niukojem slučaju kopija, odljev, faksimil ili fotografija. Ovaj aspekt na muzejski predmet kao subjekt može se tek djelomično ograničiti na galerijske odnosno umjetničke zbirke koje u današnjem kompleksu muzeja čine doduše akcentrirane muzejske ustanove koje ali procentualno i perspektivi razvoja muzeja nisu pretežni kompleks muzeološke problematike.

Sasma druge karakteristike nosi u izložbenom prostoru muzeja onaj eksponat koji ima karakter "o b j e k t a". Takav eksponat nije subjekt nego objekt spoznaje. Izlažemo materijal koji sam po sebi ne nosi izvornu vrijednost i nije nosilac onog pojma kojega posjetilac treba da spozna i doživi u muzejskog zbirci, nego je tek sredstvo preko kojega će posjetilac doći do spoznaje i uočiti ono što se u stvari možda i nemože vizuelno prikazati. Ako na primjer izlažemo uz komad kamena fotografiju kamenoloma i fotografiju koja ilustrira primjenu toga kamena, ili ako izložimo neke predmete vezane za određeni historijski događaj - i ako svi ti predmeti nisu direktni subjekt spoznaje i nisu nosioci vrijednosti koju posjetilac treba da spozna u toj temi - oni su dokumenti i sredstvo preko kojega, kao sa vizuelne polazne tačke, vodimo posjetioca u prostor i vrijeme događaja i zbivanja o čemu želimo posjetiocu razjasniti neke konkretne pojmove i spoznaje.

Ovaj stav je u principu osnovna koncepcija i baza za kriterij postava prirodoslovnih muzeja, tehničkih, historijskih, kulturno-historijskih muzeja naročito za zbirke pokrajinskih muzeja koji u glavnom imaju karakter kompleksnog historijskog i kulturno-historijskog muzeja.

Jedan eksponat može istovremeno da bude u jednoj zbirci postavljen kao subjekt a u drugoj kao objekt. Ako jedno umjetničko djelo likovnih kvaliteta, djelo jednog majstora, postavimo u galeriji onda to djelo u galeriji stoji radi njegove likovne kvalitete. Tema slike je sekundarnog značaja. Ako isto to likovno djelo, koje prikazuje portret jedne ličnosti ili scenu jednog historijskog događaja, izlažemo u historijskoj zbirci u kojoj je tema određena ličnost ili određeni historijski događaj onda ovaj eksponat dobiva ovdje sasvim drugu funkciju i druge karakteristike nego je imao u galeriji. Sekundarnog je značenja autor djela i njegova likovna vrijednost. Ovo djelo treba da posluži kao ilustracija osnovne teme, kao objekt preko kojega posjetilac dolazi do spoznaje o dotičnoj historijskoj ličnosti odnosno o dotičnom historijskom događaju. Tu spoznaju posjetilac ne dobiva samo po ovom likovnom djelu, nego vezano za cijeli niz eksponata koji su s ovim djelom izloženi i čine zajedno jednu vezanu cjelinu. Uz to djelo mogu biti izloženi istovremeno dokumenti, predmeti dnevne uporabe, oružje, odijelo i slično pa i fotografije, faksimili i drugo. Sav ovaj materijal čini jednu cjelinu i stoji u izložbenom prostoru kao ravnopravni elementi koji se međusobno dopunjavaju da bi se na taj način dala cjelovita slika i omogućila zorna spoznaja o prikazanoj temi.

Rezimirajući cijeli kompleks problema oko kriterija i valorizacije muzejskih predmeta, a time i muzejskih zbirki u cjelini, nemožemo u cijelosti prihvatiti ni jedan od ekstremnih stavova. Jedno je sigurno, da se u današnjem širokom rasponu muzejske tematike, u ogromnoj razlici između predmeta u raznim zbirkama, nemože sve predmete uzeti pod isti kriterij nemože postojati isti apsolutni kriterij o muzeološkoj vrijednosti i funkciji za eksponate u galeriji slika starih majstora i zbirki kukaca u zoološkom muzeju. I ako eksponati u jednoj i drugoj zbirci imaju izvjesne zajedničke elemente kao predmeti muzejske slike i dokumenti vremena i prostora služe istovremeno jednoj zajedničkoj svrsi.

Rezimirajući dosadašnje diskusije i rasprave o karakteru muzejskog predmeta, bez obzira u kojoj je zbirci, moramo konsta-

tirati da je indentičan principijelni stav svih danas vodećih muzeoloških foruma:

"Muzejski predmet je d o k u m e n a t - dokument specifičnog karaktera - on je objekt spoznaje, objekt studija i iz toga aspekta valorizira se osnovna vrijednost muzejskog predmeta".

U ovom pitanju su indentični Ecolle du Louvre u Parizu, kao najstarija muzeološka visoka škola, katedra za muzeologiju Sveučilišta u Brnu, koja je najstarija sveučilišna katedra za muzeologiju u Evropi i ima iza sebe tradiciju od punih 45 godina intezivnog rada i djelovanja, zatim Zentrale Fachstelle für Museum u ist. Berlinu, koja svojim časopisom Neue Museumkunde daje značajan doprinos savremenoj muzeologiji, pa do muzejskog instituta u Moskvi, koji je idejni nosilac aktivnosti Sovjetskih muzeja.

Na ovoj temi "muzejski predmet" zadržali smo se radi toga što je time uvjetovana cijela struktura muzejskog rada i povlači za sobom cijeli niz zadataka koji se nadovezuju za odnos prema muzejskom predmetu kao dokumentu. "Istraživanje proučavanje i čuvanje ovih originalnih dokumenata je naučna dokumentacija ovog procesa."

KOJI JE SADRŽAJ SAVREMENOG MUZEJA

Ovaj aspekt na muzejski predmet snažno povlači sa sobom i koncepciju jednog savremenog muzeja koji mora biti ustanova koja će izvršiti funkciju jednog centra za ovu vrstu dokumenata. Prema tome "muzeji su historijski uvjetovane institucije za sistematske zbirke, za proučavanje i očuvanje originalnih dokumenata prirode i društva sa jednom općom naučnom kulturnom-prosvjetnom misijom a kojoj je specifični zadatak izložbeni."

K a k o j e d o š l o d o s a v r e m e n o g
m o d e r n o g m u z e j a ?

Geneza muzeja prošla je faze svoga razvoja:
zbirka vrijednosti i uspomena, riznica vrijednosti i rariteta,
zbirka kurioziteta, galerija, zbirke vrijednih antikviteta,
stručne zbirke za pojedine grane prirode, znanosti i umjet-
nosti, historijske zbirke za pojedina područja i lokalitete -
pa do savremeno koncipiranih muzeja koji predstavljaju spe-
cifične dokumentacione centre za svoja područja, za područja
određenih struka, određenog vremenskog razdoblja, određenog
geografskog područja odnosno lokaliteta.

Š t a j e p o j a m z b i r k e z a r a z l i k u
o d m u z e j a ?

Zbirka bez obzira na područje sabiranja - zbirka minerala, lo-
vačka zbirka, zbirka umjetnina, zbirka raznih vrsta predmeta,
filatelistička i numizmatička zbirka, pa do zbirke historijskih
uspomena i dokumenata vezanih za određeni lokalitet - sve to
sakupljeno je i sakuplja se iz aspekta sabirača kojemu je sva-
ki predmet u toj zbirci subjekt za sebe ili objekt za popunja-
vanje cjeline jedne zbirke u kojoj manje ili više svaki pred-
met ima karakter subjekta.

Većina muzeja je nastala iz takovih zbirki. Sakupljačka
aktivnost i strast, u glavnom pojedinaca, koji su imali iz-
vjesne afinitete prema temi dotičnih zbirki, omogućila je da
se u ovim sakupljenim fundusima stvore ustanove koje ali nisu
mogle ostati na istoj koncepciji sabiranja koja je bila povod
za kreiranje zbirke.

Š t a j e p o j a m m u z e j s k e z b i r k e - g l e d a j u ć i
iz aspekta savremene muzeologije.

Jedna muzejska zbirka mora imati svoj sadržaj koji nije baziran samo na broju i vrijednosti predmeta koji su sakupljeni u zbirci a često stilski i bez određenog plana i sistema. Zbirka vrijednosti i umjetnina, antikviteta i rariteta, ako je i od velike vrijednosti još uvijek nije muzejska zbirka. Muzejska zbirka mora biti uklopljena u jednu određenu tematiku dotičnog muzeja, mora biti sakupljana po određenom planu i s v r s i kojoj muzej i zbirka treba da služi.

M u z e j s k e z b i r k e n e m o g u i n e s m i j u n a s t a j a t i b e z p l a n a i b e z o d r e đ e n e s v r h e. Istraživački rad mora prethoditi sistematskom planu za popunjavanje jedne muzejske zbirke.

Potreba koju su ovocirale same zbirke bile su povod za razvoj koncepcije muzeje u današnji savremeni muzej koji ima svoje određene i iskristalizirane principe i forme rada i djelovanja.

Faza sabiranja u muzejima već je kod nas i u manjim pokrajinskim i lokalnim muzejima prebrodila kritičnu fazu razvoja. Osnovni fondusi su sakupljeni i ako se ovaj zadatak nikada nemože i nesmiije smatrati završenim. Već same zbirke postavljaju potrebu i nužnost za stručni i naučni aspekt i valorizaciju. Razvoj nauke u svim granama zahvatio je i kompleks muzejske građe i time postavio muzejima i zadatak da izgrade sistem ovih ustanova na kritičnoj naučnoj postavi.

Šta je s a v r e m e n i p o j a m m u z e j a i kojoj svrsi muzej služi?

Muzej je ustanova koja je u prvom redu čuvar kulturne baštine, ima zadatak naučno istraživački za zbirke svoga područja djelovanja i nastavno na ovaj zadatak djeluje kao kulturno-prosvjetna i obrazovna ustanova. Muzej k a o u s t a n o v a i k a o o r g a n i z a c i j a je onaj forum koji će omogućiti izvršenje ovih zadataka.

Primarni zadatak muzeja nesumnjivo je zbirka. Polazna tačka koja uvjetuje egzistenciju muzeja je usmjerena primarno na muzejsku zbirku - na "dokumentaciju sa muzejskim predmetima" (da upotrebim termin muzejskih foruma u Brnu, Pragu, Berlinu). Izložbeni zadaci muzeja na d o v e z u j u se na ovaj primarni zadatak i uklapaju se u osnovni zadatak muzeja.

Zakon o muzejima SRH doslovno postavlja kao primarni zadatak muzeja - "da sistematski sakuplja, čuva, sređuje, proučava, naučno obrađuje i izlaže predmete i zbirke predmeta značajne za kulturu, prosvjetu i nauku". Iz ovog osnovnog zadatka proizlaze i svi drugi zadaci. Ovaj zadatak, u stvari ovaj niz primarnih zadataka, postavlja pred svaki pojedini muzej i niz problema koji se moraju rješavati, u svakom muzeju posebno, jer su vezani za dotični muzej.

Što sve treba i mora prethoditi jednom "s i s t e m a t - s k o m s a k u p l j a n j u" koji je muzeju prvi od ovih primarnih zadataka, i koji uvjetuje postojanje muzeja kao ustanove? Muzeji moraju sistematski sakupljati, a to znači da svaka zbirka treba da ima sistematski razrađeni i prostudirani plan za rad na sabiranju. Je li dovoljno u muzeju sakupiti samo zbirku muzejskih predmeta? Šta je područje sabiranja u jednom muzeju? Je li zbirka sama za sebe ograničeno područje sabiranja u muzeju?

Zbirke muzeja postavljaju kao imperativ sabiranje određene dokumentacije i građe koja je neophodna pratnja uz svaku muzejsku zbirku, pa i uz svaki muzejski predmet i čini s njom jednu cjelinu. Muzejska zbirka dobija svoju naučnu vrijednost i svoju potpunost tek onda kada je kompletirana sa potrebnom dokumentacijom koja je garancija za njenu egzistenciju.

Č u v a n j e muzejske zbirke skopčano je sa nizom problema. U pojam čuvanje ulazi i osiguranje stručne i pravne dokumentacije vezane za muzejski predmet. Jedino na taj način sačuvati ćemo dotičnom predmetu njegovu historijsku i izvornu vrijednost i jedino na taj način ostati će muzejski predmet kao

dragocjeni dokumenat za svoju tematiku. Stručni muzejski inventar sa stručnim i naučnim podacima za svaki pojedini predmet u muzeju je baza za čuvanje muzejske zbirke i taj zadatak je jedan od primarnih i bitnih zadataka internog rada jednog muzeja.

Uz čuvanje muzejskih predmeta vezano je niz problema prostora, i niz drugih problema - konzerviranje i restauriranje, dasinfekcija, desinsekcija, laboratorijski rad, tehnička pomagala.

Šta znači "sređivati, proučavati naučno obrađivati" muzejsku građu? Je li muzej zaista muzej ako ove zadatke ne izvršava.

Sređivanjem muzejske zbirke u depoima, u studijskim i izložbenim zbirkama nije iscrpljen ovaj zadatak. Kartoteke u muzejima su jedan akutni problem vezan za sređivanje muzejske zbirke koji i kada ga se u principu riješi, uvijek ostaje kao živi organizam kojega treba dalje izgrađivati. Uz niz drugih zadataka ovo je preduvjet za proučavanje, naučno istraživanje, za studijski naučni rad koji u svakom muzeju danas mora doći na potreban nivo.

Posebni problemi, u stvari niz problema, stoje pred muzejskim radnikom kod izradbe izložbenih postava muzeja.

Počam od idejne koncepcije postava, do izložbenog prostora i elemenata koji prate postav, nižu se problemi koji danas i naši manji pokrajinski muzeji nastoje rješavati na principima savremene muzeologije.

Pojam stalnog izložbenog postava u muzeju, pojam tematskim muzejskih izložba, vezano na ovo - pojam muzejskog kataloga, izložbenih kataloga, zatim pojam publikacija i sličnog sve to su problemi koje se treba rješavati tako, da bi se time postigao rezultat koji je u skladu sa zadacima muzeja kao ustanove.

Na muzeološkim seminarima koji su održani prošlih godina u Zagrebu i Beogradu a naročito na seminarima u Ljubljani u

organizaciji Muzejskog društva Slovenije, iznešeno je i obrađeno cijeli niz problema koji su okosnica organizacije rada i djelovanje muzeja.

Seminar u Ljubljani XII 1965. koji je kao osnovnu temu imao dokumentacija u muzejima, dao je uvid u niz problema koncepcije i strukture ovog specifičnog zadatka u muzejima i to počam od centralnih stručnih muzeja do kompleksnih lokalnih muzeja. Ovi problemi zajednički su za sve naše zemlje.

Za pojam koncepcije jednog muzeja u kojoj su zakonom o muzejima fiksirani njegovi osnovni zadaci, nije dovoljna formulacija da bude okvir rada jednog određenog muzeja. Ako usporedimo fiksirane i razrađene zadatke koji su za pojedine muzeje pa i manje lokalne muzeje načinjeni u mnogim zemljama pa djelomično i kod nas, i to za svaki muzej posebno, naći ćemo prihvatljive primjere kako treba stvoriti strukturu koncepcije i zadatke jednog muzeja za određeno područje njegova rada i djelovanja.

Pomanjkanje stručnog kadra i stručne muzeološke literature, pomanjkanje kontakta sa dostignućima i iskustvima u muzejima naprednijih i kulturnijih zemalja sve to otežava rad u našim muzejima koji koračaju vrlo polako naprijed. Moramo konstatirati da smo na muzejskom sektoru u usporedbi sa drugim narodima u velikom zaostatku i ako to nemožemo generalizirati za sve naše muzeje. Baš zato smatramo da je započeti posao u izradbi strukture i plana rada i sabiranja u muzejima jedan prijeko potreban posao koji će koristiti svim muzejima i muzejskim radnicima a pogotovo onima u manjim muzejima koji često radi pomanjkanja iskustva i stručne literature neznaju što i kako treba da rade.

Mislim da je baš u tome najakutniji zadatak - pružanje pomoći muzejima u pokrajini gdje manji broj muzejskih radnika sa ograničenim iskustvom niti nemaju mogućnosti za primanje pomoći i savjeta od šireg kruga iskusnijih muzejskih radnika.

Tradicija naših zavičajnih pokrajinskih muzeja nema dugu genezu. Osim rijetkih izuzetaka svi naši zavičajni muzeji nastali su u prosjeku u posljednjih 15 godina. Stoga je i izgradnja tih muzeja još uvijek u početnoj fazi. U većini tih muzeja, osim općih zadataka koji su indentični za sve muzeje i zbirke, nije postavljena ni razrađena specifična koncepcija samog muzeja obzirom na područje djelovanja, a kamo li da je određena struktura i opseg rada muzeja kao ustanove na određenom terenu koji nosi svoje specifičnosti iz kojih treba da izraste individualna fizionomija dotičnog muzeja.

Svaki muzej ima svoj specifikum, svoje karakteristike vezane za područje djelovanja. Nemože se postaviti zajednička šema za strukturu muzeja. Može se postaviti tek opće direktiva vezana za muzeološku problematiku koja u općim principima ima zajedničke karakteristike.

Svaki zavičajni muzej mora imati akcenat na specifičnim zbirkama koje daju određenu fizionomiju tom muzeju a nastaju kao rezultat istraživačkog rada na terenu, ilustriraju specifičnosti kraja i historijskih zbivanja na terenu djelovanja muzeja. Sam teren određuje strukturu i zadatke rada muzeja, područja, tematiku, opseg sabiranja i područje sabiranja specifične dokumentacije koja zasjeca u djelokrug rada dotičnog muzeja. Baš tu je i najveća vrijednost ovakvih muzeja i njihov najznačajniji doprinos nauci i muzeologiji.

Mislim da je jedan od osnovnih i aktuelnih zadataka naše savremene muzeologije da zacrta ove smjernice i da usmjeri naše muzeje u tom pravcu da se izgrade kao savremeni moderni muzeji koji će biti u mogućnosti vršiti ovu funkciju koju zajednica od njih traži.

Rezimirajući ove probleme postavlja se još jedno pitanje: dali su muzeji n a u č n e u s t a n o v e ili su kulturne ustanove ili su kulturno-prosvjetne ili prosvjetno-odgojne ustanove. Ovo pitanje povlači se već dulje vrijeme i razna tumačenja i tretiranja ovog pitanja odražavaju se i u muzejskim zakonima koji su u raznim republikama i razno postavljeni.

Ako je primarni zadatak muzeja m u z e j s k a z b i r k a onda se ovo pitanje mora riješiti u prvom redu iz toga aspekta.

Muzejske zbirke nastaju planskim i naučno istraživačkim radom. Muzeju je dužnost da ove zbirke i čuva i naučno obrađuje. Muzejske zbirke su naša dragocjena kulturna baština. One su legitimacije naše prošlosti i kulture, dokumenti na kojima gradimo naša prava u općoj kulturnoj zajednici. Može li se dozvoliti da muzeji budu samo spremišta te kulturne baštine? Ako zajednica već samim muzejskim zakonom postavlja u zadatak muzeju jedan sistematski istraživački rad i naučnu obradu toga materijala onda je nesumnjivo da te ustanove m o r a j u ovaj zadatak bazirati na studijskom i naučnom radu. To je i preduvjet za valorizaciju muzejskog materijala prije nego bude postavljen na izložbenoj zbirci muzeja.

Muzej prema tome mora biti i naučno fundirana ustanova koja je u mogućnosti da taj materijal naučno obrađuje. Nemože i nesmiye se dozvoliti prilaženje tom materijalu bez naučne fundacije. "Nužnost razvijanja naučnog rada prihvaćena je kod nas kao neophodan postulat vremena u kojem živimo". Stoga ni muzeji nesmiju u tome zaostajati.

Tradicija naših muzeja je toliko bogata baš sa tim i takovim rezultatima rada. Naši muzeji su već prije osam decenija bili priznate naučne ustanove koji su za svoje područje sa konkretnim rezultatima izgradili našu nauku i digli ugled naših muzeja pred međunarodnim naučnim forumima. Dali su značajan doprinos i našoj nauci i kulturi i ugledu nacije. Nesmijemo dozvoliti da se ova tradicija prekine i zamre. Naši muzeji bili su centralni naučni instituti za svoje struke pa nesmijemo dozvoliti da to ne budu i dalje.

Ako usporedimo stanje tih naših najstarijih muzeja pred niz decenija kada su već bili priznate naučne ustanove i usporedimo ih sa današnjim stanjem u fundusima muzeja, kao baze za naučni rad, u većini naših pokrajinskih i lokalnih muzeja, možemo konstatirati da su ovi muzeji danas sa svojim fundusima i bogatiji i da im ti fundusi daju uvjete da svojim radom dadu adakvatne rezultate.

Ono što nauci mogu dati muzeji za svoje područje nauke na bazi muzejskih zbirki je najdragocjeniji prilog jer bazira na izvornim dokumentima, izvornom materijalu. Ovo se odnosi na sve muzeje bez razlike bili oni veliki centralni stručni muzeji namijenjeni određenoj disciplini ili određenom razdoblju ili pokrajinski i lokalni kompleksni muzeji. M u z e j, a k o j e z a i s t a m u z e j, m o r a b i t i n a u č n a u s t a n o v a z a s v o j e p o d r u č j e r a d a i d j e l o v a n j a.

U rezoluciji Prosvjetno-kulturnog vijeća Sabora o razvoju naučnog rada traži se da bi "Društvene nauke trebalo razviti daleko bržim tempom nego do sada. Naš pogled na svijet zahtijeva reviziju mnogih zastarjelih rezultata na tom području kao i istraživanje naše nove društvene stvarnosti. Bez razvoja nauke i naučnih istraživanja i njihova učešća u društvenom razvoju zemlje nemoguć je daljnji napredak, a pogotovo je nemoguće računati na bilo kakovo značajnije učešće u međunarodnoj razmjeni i podjeli rada - na polju nauke".

Muzeji ovom zadatku mogu dati dragocjeni doprinos i na tom polju dati svoj udio nauci.

Rezimirajući samo ovu osnovnu problematiku zadatka rada i djelovanja muzejskih ustanova nameće nam se potreba jednog kritičnog i naučnog tretiranja ovih problema iz specifičnog muzeološkog aspekta. Ovo nam nameće i obavezu da za potrebe ovih ustanova izgradimo i fundamentalnu disciplinu MUZELOGIJU koja treba da bude okosnica i pomoć za njihovu egzistenciju i funkciju u našem društvu.